

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

Форостян О.І., Чумаченко А. РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ТПМ	144
Форостян О.І., Шнайдер Є. ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ СТАШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	146
Тематичний напрям: Теоретико-методичні засади спеціальної та інклюзивної освіти(сучасні концепції, принципи та тенденції розвитку)	
Пелепчук О.С.,Рибак О.Ю. ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПРОВІДНИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	149
Татарська А. А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВНОЇ ЗДАТНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПЕРВИННИМ ТОТАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	152
Тематичний напрям: Соціальна інклюзія та адаптація осіб з особливими потребами в освітньому та суспільному середовищі	
Бідуліна Т.О., Стахова Л.Л.ОРГАНІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ	156
Кравець Ю.О. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА	162
Соколова Г.Б., Гуцаленко О.О. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СИСТЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	164
Форостян О.І., Комар Ю. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ДІСГРАФІЄЮ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	168
Тематичний напрям: Підготовка та професійний розвиток фахівця у сфері спеціальної та інклюзивної освіти, фізичного виховання	
Бажмін В.Б. ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗА КУРСОМ МЕТОДИКА АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	171
Орленко І.М., Камінська Д.А. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЛОГОПЕДА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ООП В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	174
Суменко Т.Ю.ІНКЛЮЗІЯ ЯК НОВА ПАРАДИГМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ	177
Шевченко В.М. КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД В ПІДГОТОВЦІ СУРДОПЕДАГОГІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	184
Veronika Kovylyna INTERNATIONAL PERSPECTIVES ON TRAINING PROFESSIONALS IN SPECIAL AND INCLUSIVE EDUCATION	189
Тематичний напрям: Сучасні тенденції фізкультурно-спортивної реабілітації у різних груп населення	
Бєсєда В. В.ВПЛИВ ПСИХІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НА ПОСТАВУ ЛЮДИНИ ЗА БОДИНАМІЧНИМ АНАЛІЗОМ ЛІЗБЕТ МАРЧЕР	193
Тодоров П.І., Соколов Г.О. ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МОТОРНИХ І КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ НА ЗАНТТЯХ З ЄДИНОБОРСТВ	196
Bukhovets B. O., Dolynskyi B. T., Ivashkiv S. V., Hramatyk V. M., Krachylova D. A. ADAPTIVE PHYSICAL EDUCATION AS A COMPONENT OF THE PHYSICAL AND SPORTS REHABILITATION PROCESS OF ATHLETE	199

Список використаних джерел:

1. Данілавичюте Е. А. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. (87). 2018. С. 7-19.
2. Кобильченко В. В. Соціально-психологічні основи розвитку та корекції особистості підлітка в нормі і при патології зору: монографія. ОсвітаУкраїни. К. 2010. 550 с.
3. Новікова Ж. М. Теоретичні аспекти психологічного супроводження функціонування особистості. *Молодийвчений*. 2018. № 5 (57). С. 459–463.
4. Омельченко І. М., Кондратюк Ж. В. Передумови формування професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Науковий журнал «Психологія і особистість». Полтава-Київ. № 1 (23). 2023. С. 119–139.
5. Соколова Г. Б., Кравець Ю. О. Вивчення індивідуальної соціальної ситуації розвитку підлітків з порушеннями інтелекту як основи соціально-психологічної компетентності. *Перспективи та інновації науки*. Серія: Психологія. 2023. Вип. 8 (26). С. 470–482.

Соколова Г.Б., Гуцаленко О.О.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СИСТЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день освіта в Україні переживає багато змін та інновацій, одним із ключових напрямів яких є впровадження інклюзивної освіти. Головна мета інклюзивної освіти - це забезпечити право на якісну освіту всіх дітей шляхом задоволення їхніх основних освітніх потреб.

Соціальна адаптація дитини з особливими освітніми потребами передбачає навчання жити та контактувати з іншими людьми без перешкод.

Проте усе це неможливо без активної соціальної та психологічної підтримки з боку педагогів, психологів та родини.

Саме тому актуальність теми зумовлена необхідністю формування в закладі освіти середовища, що сприяє соціалізації, адаптації та самореалізації кожної особи незалежно від її психофізичних особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні публікації в сфері інклюзивної освіти підтверджують важливість її інтеграції, як чинника соціалізації осіб з особливими освітніми потребами [2, с.136].

Дослідниця О. Таранченко засвідчує, що діти з особливими освітніми потребами зазвичай мають порушені комунікативні зв'язки, а відтак проявляють соціально-комунікативну недостатність. Подолати нездатність до взаємодії без спеціально організованого навчально-виховного середовища та цілеспрямованих заходів втручання практично неможливо [4, с.9].

Авторка Т. Скрипник зазначає, що надзвичайно важливий напрям

інклюзивної освіти - це соціальний розвиток дитини з особливими потребами, звертання уваги дитини на себе, як людину; створення умов, які б полегшували її перебування серед інших дітей [3, с.221].

Сучасні дослідження наголошують про те, що труднощі у сфері соціальної дієздатності мають характерні ознаки. Завдання педагогів, батьків та команд психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП – вчасно їх виявити, аби вжити належних заходів.[2,с.142].

Публікація Н. Кокори підкреслює, що у результаті успішно проведених заходів учні з ООП долучаються до всіх соціальних систем, структур, соціальних зв'язків, беруть активну участь в основних сферах життя, що сприяє їхній самореалізації та розкриттю як особистості та фахівця [1,с.35].

Таким чином, аналіз останніх досліджень показує, що сучасні науковці розглядають інклюзивну освіту як ключовий чинник соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

Мета статті полягає в розкритті ролі інклюзивної освіти як цілісної системи соціалізації дітей з ООП та визначення факторів, які можуть забезпечити ефективність цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні однією з умов ефективного залучення дитини з ООП в соціум є інклюзивна освіта. Адже мета інклюзивної освіти – це не лише надання всіх умов для дітей з особливими освітніми потребами на освіту, а також їх соціалізація та інтеграція у суспільство.

Аналіз наукових досліджень дозволяє дійти висновку, що соціальна адаптація буде ефективною в тому випадку, якщо доцільно запроваджувати комплексні заходи (в соціальному, психологічному, педагогічному, особистісно- комунікативному планах) [2, с.137].

Наголосимо, що родинне середовище виступає основою соціалізації дитини, адже саме в сім'ї формуються базові цінності, норми поведінки, емоційні зв'язки та зразки взаємин, які визначають подальше сприйняття світу та взаємодію з іншими людьми. Родина є тим першим соціальним середовищем, де дитина здобуває досвід комунікації, навчається співчуттю, взаємопідтримці, відповідальності.

Дослідження свідчать, що більшість дітей з ООП мають високий зовнішній локус контролю, тобто схильні приписувати причини успіхів або невдач зовнішнім обставинам, а не власним зусиллям. Такі діти часто менш готові до тривалих і послідовних дій, необхідних для досягнення бажаного результату. У соціальному плані вони нерідко займають пасивну позицію під час напруженого чи емоційно-насиченого спілкування, а в разі неприйняття ровесниками схильні звинувачувати себе, а не обставини середовища. Наслідком подібних установок може бути синдром набутої безпорадності – стан, коли дитина втрачає віру у власні можливості впливати на події, вважаючи, що між її діями та результатом немає зв'язку. Постійне переживання невдач формує переконання про власну неспроможність, що унеможливорює активну соціальну поведінку [2, с. 151-153].

Для подолання явища зовнішнього локусу контролю, низької самооцінки та соціальної пасивності учнів з ООП педагогам важливо створювати умови для розвитку внутрішньої мотивації, формування відчуття власної ефективності та значущості.

Одним із найдієвіших способів цього є розширення сфери соціальних контактів у межах шкільного середовища. Саме активна взаємодія з однолітками та участь у спільній діяльності допомагають дітям з ООП відчувати себе частиною колективу, подолати ізоляцію та невпевненість у власних силах. До ефективних методів розширення сфери соціальних контактів належать:

- Участь у гуртковій роботі, позакласних заходах, спільних творчих проєктах. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, формує впевненість у собі та створює ситуації успіху.

- Відвідування музеїв, театрів, виставок, бібліотек, організація екскурсій. Такі заходи розширюють світогляд учнів, навчають правилам соціальної поведінки, сприяють розвитку пізнавальної активності.

- Проведення виховних зустрічей із представниками духовенства, поліції, соціальних служб, волонтерами. Це сприяє формуванню базових життєвих компетентностей – особистісної, комунікативної, полікультурної та соціальної [1, с. 35].

У результаті впровадження таких форм роботи учні з особливими освітніми потребами долучаються до різних соціальних систем і зв'язків, беруть активну участь у житті шкільного колективу, що сприяє їхній самореалізації, формуванню впевненості у власних силах і поступовому переходу до внутрішнього локусу контролю.

Педагогам та батькам не слід обмежуватися досягненням дітьми з ООП лише бажаних академічних результатів. Насамперед необхідно формувати їхню соціальну дієздатність, допомагати у визначенні адекватних соціальних цілей та заохочувати до активного втілення їх у життя. Важливо також дбати про створення безпечної й сприятливої атмосфери у закладі освіти, що є однією з головних передумов соціального розвитку та подальшої інтеграції дитини в суспільство [2,с.150].

До того ж, інклюзивна освіта корисна не лише для дітей з особливими освітніми потребами, а й для їхніх однолітків. Спільне навчання сприяє особистісному зростанню всіх учасників освітнього процесу, адже формує здатність до емпатії, толерантності, чуйності та тактовної взаємодії з однолітками, які мають особливі освітні потреби. Таке середовище допомагає школярам навчитися цінувати різноманітність, приймати індивідуальні відмінності інших і будувати взаємини на основі поваги та взаємопідтримки. Саме педагог стає тією особою, яка спрямовує дитячий колектив на партнерство, запобігає проявам ізоляції чи дискримінації та стимулює розвиток соціальної зрілості в усіх учасників навчання.

Висновки та перспективи. На основі отриманих даних ми зробили висновок, що ефективна соціалізація дітей з ООП в умовах інклюзивної освіти

можлива лише за умови цілеспрямованого й комплексного підходу до їхнього розвитку, навчання та виховання. Важливу роль у цьому процесі відіграють сприятливий психологічний клімат у родині, віра батьків у можливості дитини, активна участь педагогів у створенні ситуацій успіху та розширення соціальних контактів у шкільному середовищі. Інклюзивне освітнє середовище забезпечує можливість дитині з ООП поступово формувати внутрішній локус контролю, підвищувати самооцінку, усвідомлювати власну значущість та впевненість у собі. Розширення соціальної взаємодії через участь у гуртках, спільних проектах, екскурсіях і культурно-просвітницьких заходах сприяє розвитку комунікативних навичок, активній життєвій позиції та соціальній дієздатності.

Ідеологія інклюзивної освіти виключає будь-які форми дискримінації дітей, забезпечує рівне ставлення до всіх учасників освітнього процесу та водночас створює необхідні умови для розвитку кожного учня відповідно до його індивідуальних можливостей. Наявність у звичайному класі учня з особливими потребами стає чинником особистісного зростання його ровесників, формує у них емпатію, толерантність, чуйність і готовність до співпраці. Таким чином, інклюзивна освіта позитивно впливає не лише на дітей з ООП, а й на весь учнівський колектив, сприяючи становленню соціальної зрілості та гуманістичних цінностей у всіх учасників освітнього процесу.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у розробленні ефективних педагогічних стратегій і технологій розвитку внутрішньої мотивації та саморегуляції дітей з особливими освітніми потребами, вивченні особливостей формування їх соціальної компетентності, а також у створенні методичних рекомендацій для педагогів і батьків щодо забезпечення успішної соціалізації таких учнів у шкільному та позашкільному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Кокора, Н. Соціальна адаптація учнів з особливими потребами: підтримка дітей із вадами розумового розвитку. *Профтехосвіта*. 2017. № 9. С. 34–35.
2. Колупаєва, А. А., Таранченко, О. М. *Інклюзія: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник* (Серія «Інклюзивна освіта»). — Київ: [б. в.], 2023. — 232
3. Скрипник, Т. В. Стратегії класного менеджменту для інклюзивного середовища. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2017. — Вип. 9(2). — С. 215–223.
4. Таранченко, О. Соціальне інтегрування: ключовий концепт інклюзії. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2017. — № 3. — С. 7-15. — Бібліогр.: с. 15 (11 назв).

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт